

WYTYCZNE
dla obwodowych komisji wyborczych dotyczące przeprowadzenia i ustalenia
wyników głosowania w obwodzie w wyborach do Rad Dzielnic
zarządzonych na dzień 10 marca 2019 r.

Przygotowanie lokalu wyborczego

1. W lokalu wyborczym powinny znajdować się: godło Rzeczypospolitej Polskiej, urna oraz miejsca zapewniające tajność głosowania.
2. Na widocznym miejscu w lokalu wyborczym wywiesza się obwieszczenia wyborcze i informacje, a w szczególności:
  - 1) o granicach, numerach obwodów głosowania i siedzibach obwodowych komisji wyborczych;
  - 2) o zarejestrowanych kandydatach do Rady Dzielnic;
  - 3) informację Miejskiej Komisji Wyborczej o sposobie głosowania i warunkach ważności głosu;
  - 4) informację Miejskiej Komisji Wyborczej o skreśleniu z rejestru kandydatów do Rady Dzielnic nazwiska kandydata wraz z informacją o warunkach ważności głosu na takiej karcie;
  - 5) o składzie komisji.
3. Niedopuszczalne jest wywieszenie w lokalu wyborczym, a także na terenie budynku, w którym ten lokal się znajduje, plakatów, informacji i obwieszczeń o charakterze agitacyjnym. Kontrola w tym zakresie komisja dokonuje bezpośrednio przed dniem głosowania oraz ponownie przed rozpoczęciem głosowania, a także – w razie potrzeby – w trakcie głosowania. W razie umieszczenia takich materiałów komisja usuwa je. Komisja sprawdza także prawidłowość oznakowania lokalu wyborczego oraz dróg dojścia do lokalu.
4. W lokalu wyborczym komisja powinna dysponować informacją o numerach telefonów, pod którymi będą pełnione dyżury w Wydziale Spraw Administracyjnych – komórce organizacyjnej Urzędu Miasta właściwej dla ewidencji ludności i w Miejskiej Komisji Wyborczej, a także numerach telefonów służb alarmowych.

Odbiór kart do głosowania i innych materiałów wyborczych

5. Odbioru kart do głosowania i innych materiałów wyborczych w przeddzień głosowania dokonuje za pokwitowaniem **co najmniej dwóch członków komisji**, przy czym jednym z nich powinien być przewodniczący komisji lub jego zastępca. Przy odbiorze należy sprawdzić, czy spis wyborców, pieczęć komisji, karty do głosowania i projekty protokołów głosowania są przygotowane dla właściwego obwodu.

6. Wraz z dokumentami komisja otrzymuje także materiały biurowe m.in.: poduszkę do stempli, zwilżacz glicerynowy do palców, przybory do pisania, kopertę, taśmę samoprzylepną, linijkę, identyfikatory, nożyczki, marker, informację o sposobie wypłaty diety oraz nakładkę na spis wyborców zapewniającą ochronę danych osobowych.

Zadania komisji w dniu wyborów przed otwarciem lokalu wyborczego

7. W dniu głosowania, tj. **10 marca 2019 r.** komisja zbiera się w lokalu wyborczym na tyle wcześniej, aby wykonać wszystkie czynności związane z przygotowaniem głosowania, lecz nie później niż o godz. 7⁰⁰.
8. Przed rozpoczęciem głosowania komisja:
  - 1) ponownie sprawdza materiały wyborcze oraz pieczęć komisji;
  - 2) **przelicza karty do głosowania**, a następnie wpisuje ich liczbę w **pkt 3 protokołu głosowania** – „*Komisji przekazano ... kart do głosowania*”;
  - 3) **ostemplowuje pieczęcią komisji karty do głosowania**, umieszczając odcisk pieczęci w oznaczonym na karcie miejscu. Zaleca się ostemplowanie wszystkich kart przed otwarciem lokalu wyborczego tj. przed godz. 8⁰⁰. Czynność tę wykonuje się w lokalu wyborczym, niedopuszczalne jest wnoszenie kart do innego pomieszczenia;
  - 4) rozkłada **spis wyborców** oraz wszystkie ostemplowane karty do głosowania w sposób zapewniający sprawne ich wydawanie wyborcom;
  - 5) sprawdza, czy w lokalu wyborczym w widocznym miejscu wywieszono są **obwieszczenia wyborcze i informacje**, o których mowa w pkt 2 oraz czy są przygotowane miejsca zapewniające tajność głosowania. Miejsca przeznaczone do głosowania powinny być wyposażone w przybory do pisania;
  - 6) sprawdza, czy **urna** jest pusta, następnie zamyka ją, zaplombowuje i opatruje pieczęcią komisji. Urna powinna być postawiona w takim miejscu, by była przez cały czas widoczna dla członków komisji. Urny nie wolno wnosić z lokalu wyborczego. Urna musi pozostać zamknięta przez cały czas głosowania;
  - 7) Po otwarciu lokalu komisja niezwłocznie zawiadamia Miejską Komisję Wyborczą o gotowości do pracy.

Zadania komisji w trakcie głosowania

9. Punktualnie o **godz. 8⁰⁰** przewodniczący komisji lub jego zastępca zarządza **rozpoczęcie głosowania** i komisja otwiera lokal wyborczy.
10. Od chwili rozpoczęcia głosowania do jego zakończenia, w lokalu wyborczym powinno przebywać bez przerwy **co najmniej 3 członków komisji**, w tym przewodniczący komisji lub jego zastępca.
11. W czasie głosowania w lokalu wyborczym mogą przebywać dziennikarze, legitymujący się ważną legitymacją prasową lub innym dokumentem potwierdzającym wykonywanie przez nich zawodu dziennikarza. Są oni

obowiązani zgłosić swoją obecność przewodniczącemu komisji lub jego zastępcy oraz stosować się do zarządzeń mających na celu zapewnienie tajności i powagi głosowania. Dziennikarze przebywający w lokalu nie mogą na jego terenie przeprowadzać wywiadów z członkami komisji i wyborcami.

12. Przed wydaniem wyborcy karty do głosowania komisja:

- 1) **sprawdza tożsamość wyborcy** na podstawie dowodu osobistego lub innego dokumentu ze zdjęciem, umożliwiającemu stwierdzenie tożsamości wyborcy. Czynność tę komisja dokonuje wobec każdego wyborcy, niezależnie od tego, czy jest on znany osobiście członkom komisji;
- 2) **ustala, czy wyborca jest uprawniony do głosowania w obwodzie**, przez sprawdzenie, czy jego nazwisko jest ujęte w spisie wyborców.

13. Komisja dopisuje do spisu wyborcę, który został pominięty w spisie, a z przedłożonych przez niego dokumentów wynika, iż stale zamieszkuje na terenie obwodu. **Warunkiem dopisania do spisu jest telefoniczne potwierdzenie przez Wydział Spraw Administracyjnych**, na żądanie komisji, iż **wyborca jest wpisany do rejestru wyborców w obwodzie**.

14. W razie jakichkolwiek wątpliwości przy ustalaniu uprawnienia wyborcy do udziału w głosowaniu, komisja zobowiązana jest skontaktować się z Wydziałem Spraw Administracyjnych.

15. Po ustaleniu uprawnienia wyborcy do udziału w głosowaniu komisja **wydaje mu jedną kartę do głosowania**. Przy wydawaniu kart do głosowania **komisja sprawdza, czy wydawane karty są ostemplowane jej pieczęcią**.

16. **Otrzymanie karty do głosowania wyborca potwierdza własnoręcznym podpisem** złożonym w odpowiedniej rubryce spisu. W razie odmowy złożenia podpisu przez wyborcę, członek komisji w spisie wyborców w rubryce „Uwagi” czyni adnotację – „odmowa podpisu” i opatruje ją swoim podpisem. Przy czynności potwierdzania przez wyborcę otrzymania karty do głosowania komisja zwraca szczególną uwagę, aby podpis składany był w miejscu odpowiadającym nazwisku wyborcy. Możliwe jest składanie podpisu bez odwracania spisu. W przypadku gdy komisja zauważy, że osoba podpisała się w linii przy nazwisku innego wyborcy, wskazuje tej osobie właściwe miejsce w spisie do złożenia podpisu, a podpis złożony w niewłaściwym miejscu skreśla. Skreślenie opatruje się adnotacją „podpis w nieprawidłowym miejscu” i parafą przewodniczącego komisji lub jego zastępcy.

17. Komisja zwraca uwagę na konieczność zapewnienia ochrony danych osobowych wyborców ujętych w spisie, w tym przed ujawnieniem danych osobowych innych osób przy potwierdzaniu przez wyborcę odbioru karty do głosowania. W tym celu komisja stosuje nakładki na spis zabezpieczające dane osobowe innych osób ujętych w spisie.

18. Wydając wyborcy kartę do głosowania komisja na prośbę wyborcy informuje go o sposobie głosowania i o warunkach ważności głosu.
19. **Komisja w żadnym wypadku nie może powtórnie wydać wyborcy karty do głosowania, niezależnie od przyczyn tego żądania** (np. z powodu zniszczenia karty, błędnego jej wypełnienia, itp.).
20. W czasie głosowania komisja zwraca uwagę, aby wyborcy głosowali osobiście i w taki sposób, aby nie została naruszona tajność głosowania. Niedopuszczalne jest głosowanie za członka rodziny lub za inną osobę. Komisja ponadto zwraca szczególną uwagę, aby wyborcy nie wynosili kart do głosowania poza lokal wyborczy oraz aby nie wrzucali do urny innych przedmiotów niż karty do głosowania.
21. Głosowania nie można przeprowadzać poza lokalem wyborczym.
22. Przewodniczący komisji poleca opuszczenie lokalu wyborczego osobom naruszającym spokój i porządek oraz prowadzącym agitację wyborczą, a w razie potrzeby zwraca się do właściwej jednostki policji o interwencję.
23. Głosowania nie można przerywać, chyba że w wyniku nadzwyczajnych wydarzeń zostanie ono przejściowo lub trwale uniemożliwione. Komisja obwodowa po uprzednim uzgodnieniu z Miejską Komisją Wyborczą podejmuje uchwałę w sprawie przerwy w głosowaniu, jego przedłużenia lub odroczenia do dnia następnego; uchwałę podaje się niezwłocznie do publicznej wiadomości i przekazuje Miejskiej Komisji Wyborczej. W razie przerwania lub odroczenia głosowania komisja zabezpiecza dokumenty wyborcze; zapieczętowuje wlot urny wyborczej i oddaje ją wraz ze spisem wyborców na przechowanie przewodniczącemu komisji. Niewykorzystane karty do głosowania należy policzyć i umieścić w opieczętowanym pakiecie, który przekazuje się przewodniczącemu komisji. Zastępca przewodniczącego albo inny członek komisji otrzymuje na przechowanie pieczęć komisji. Przed ponownym podjęciem głosowania komisja stwierdza protokołarnie czy pieczęcie na urnie i na pakiecie z kartami nie zostały naruszone.
24. **Komisja przekazuje Miejskiej Komisji Wyborczej dane o frekwencji**, tj. dane o liczbie osób uprawnionych do głosowania oraz o liczbie wyborców, którym wydano karty do głosowania. Dane te przekazuje się według stanu na godz. **12⁰⁰** oraz **17⁰⁰**.
25. Komisja stale monitoruje ilość wydawanych kart do głosowania. Jeżeli ilość wydanych kart przekroczy 80% kart otrzymanych, komisja niezwłocznie zawiadamia o tym fakcie Miejską Komisję Wyborczą w celu dostarczenia dodatkowej ilości kart.
26. Punktualnie o **godz. 20⁰⁰** przewodniczący komisji lub jego zastępca zarządza **zakończenie głosowania**. Komisja zamyka lokal wyborczy. Umożliwia się oddanie głosu wyborcom, którzy przybyli do lokalu przed godz. 20⁰⁰.

Czynności wstępne przy ustaleniu wyników głosowania w obwodzie

27. Po opuszczeniu lokalu wyborczego przez ostatniego wyborcę komisja zakleja wlot urny paskiem papieru i zabezpiecza swoją pieczęcią.
28. Komisja **w pełnym składzie** przystępuje do wykonywania czynności związanych z ustaleniem wyników głosowania w obwodzie i sporządzaniem protokołów głosowania.
29. Liczby w protokole wpisuje się w ten sposób, aby ostatnia cyfra wpisywanej liczby wypadła w ostatniej kratce z prawej strony.

Rozliczenie kart do głosowania

30. Komisja dokonuje rozliczenia kart do głosowania tzn.:
  - 1) **przelicza niewykorzystane karty do głosowania**. Ustaloną liczbę tych kart należy wpisać w **pkt 5 protokołu** głosowania - „Nie wykorzystano ... kart (-y) do głosowania”. Niewykorzystane karty należy zapakować w pakiet, opieczetować i opisać;
  - 2) **ustala liczbę wyborców, którym wydano karty do głosowania**. Ustalenia tego dokonuje na podstawie liczby podpisów w spisie wyborców potwierdzających otrzymanie karty do głosowania (łącznie z adnotacjami „odmowa podpisu”). Ustaloną liczbę wpisuje się w **pkt 4 protokołu** głosowania – „Wydano kart do głosowania ... wyborcom”;
uwaga: liczba wydanych kart do głosowania (pkt 4 protokołu głosowania) i liczba niewykorzystanych kart do głosowania (pkt 5 protokołu głosowania) musi być równa liczbie kart do głosowania przekazanych komisji (pkt 3 protokołu głosowania)
  - 3) **ustala liczbę osób uprawnionych do głosowania**, tj. umieszczonych w spisie wyborców. Ustalenia tego dokonuje się na podstawie spisu wyborców według stanu w chwili zakończenia głosowania uwzględniając osoby dopisane do spisu przez komisję. Ustaloną liczbę wpisuje się w **pkt 2 protokołu** głosowania – „Liczba osób uprawnionych do głosowania ...”.

Ustalenie wyników głosowania w obwodzie

31. Po uzupełnieniu pkt 1-5 protokołu głosowania komisja sprawdza czy pieczęcie na urnie oraz na wlocie do urny nie są naruszone, po czym **otwiera urnę** i wyjmuje z niej karty do głosowania.
32. Komisja przegląda wszystkie karty do głosowania i **wydziela z nich karty całkowicie przedarte na dwie lub więcej części**, których **nie bierze się pod uwagę przy obliczeniach**. Karty takie należy zapakować w pakiet, opieczetować i opisać.

33. Wszystkie pozostałe karty są to **karty całe**. Karty całe należy policzyć i ustaloną liczbę komisja wpisuje w **pkt 6a protokołu** głosowania– „Liczba kart wyjętych z urny ...”.
- uwaga:** liczba kart wyjętych z urny (pkt 6a protokołu głosowania) powinna być równa liczbie wydanych kart do głosowania (pkt 4 protokołu głosowania). W przypadku różnicy, przypuszczalną przyczynę niezgodności należy opisać w pkt 9 protokołu głosowania.
34. Następnie komisja ustala liczbę kart ważnych i nieważnych. **Karty nieważne** są to **karty inne niż urzędowo ustalone lub nieopatrzone pieczęcią komisji**. Ustaloną liczbę kart nieważnych komisja wpisuje w **pkt 6c protokołu** głosowania. Karty nieważne należy zapakować w pakiet, opieczetować i opisać.
35. Pozostałe karty są kartami ważnymi i na ich podstawie ustala się wyniki głosowania. **Karty ważne** należy policzyć i ustaloną liczbę komisja wpisuje w **pkt 6b protokołu** głosowania.
- uwaga:** liczba kart ważnych (pkt 6b protokołu głosowania) i liczba kart nieważnych (pkt 6c protokołu głosowania) musi być równa liczbie kart wyjętych z urny (pkt 6a protokołu głosowania)
36. Nie wpływa na ważność karty do głosowania dopisanie na niej dodatkowych nazwisk, dopisków, poczynienia skreśleń, podkreśleń itp.
37. Komisja ustala, na podstawie kart ważnych, liczbę kart z głosami nieważnymi i liczbę kart z głosami ważnymi, stosując poniższe reguły:
- 1) wyborca głosuje stawiając znak „x” w kratce z lewej strony **obok nazwisk maksymalnie tylu kandydatów, ilu członków Rady Dzielnicy jest wybieranych w obwodzie**;
  - 2) przez znak „x” rozumie się **co najmniej dwie linie, które przecinają się w obrębie kratki**. Ustalenie, czy znak „x” postawiony jest w kratce czy poza nią należy do komisji, a rozstrzygnięcia dokonuje się w głosowaniu po okazaniu karty wszystkim członkom komisji;
  - 3) dopisanie przez wyborcę na karcie do głosowania dodatkowych nazwisk, znaków graficznych nie wpływa na ważność głosu.
38. Za **nieważny** uznaje się **głos**, gdy wyborca na karcie do głosowania:
- 1) postawił znak „x” w kratce przy nazwiskach większej liczby kandydatów niż liczba członków Rady Dzielnicy wybieranych w obwodzie;
  - 2) nie postawił znaku „x” przy nazwisku żadnego kandydata;
  - 3) postawił w kratce inny znak graficzny niż znak „x”.
39. Komisja liczy **karty ważne z głosami nieważnymi** i ustaloną liczbę wpisuje w **pkt 6e protokołu** głosowania. Karty z głosami nieważnymi należy zapakować w pakiet, opieczetować i opisać.
40. Komisja liczy **karty ważne z głosami ważnymi** i ustaloną liczbę wpisuje w **pkt 6d protokołu** głosowania.

***uwaga:** liczba kart ważnych z głosami ważnymi (pkt 6d protokołu głosowania) i liczba kart ważnych z głosami nieważnymi (pkt 6e protokołu głosowania) musi być równa liczbie kart ważnych (pkt 6b protokołu głosowania)*

41. Na podstawie kart ważnych z głosami ważnymi komisja ustala liczbę głosów oddanych na poszczególnych kandydatów. Ustalone liczby wpisuje w **pkt 7 protokołu** głosowania, oddzielnie przy nazwiskach poszczególnych kandydatów.
42. Komisja uzupełnia **pkt 8** protokołu głosowania szeregując kandydatów według ilości otrzymanych głosów.
43. Karty z głosami ważnymi należy zapakować w pakiet, opieczetować i opisać.
44. Komisja następnie uzupełnia w pozostałych punktach protokół głosowania.
45. Protokół głosowania sporządza się w dwóch egzemplarzach.
46. Wszyscy członkowie komisji będący przy sporządzaniu protokołów głosowania **parafują je na każdej stronie i podpisują na ostatniej stronie. Komisja opatruje protokoły głosowania swoją pieczęcią** w miejscu na to przeznaczonym.
47. Wyniki głosowania ustalone przez obwodową komisję wyborczą podaje się do publicznej wiadomości poprzez wywieszenie 1 egzemplarza protokołu głosowania w siedzibie komisji w miejscu dostępnym dla wyborców, **po przyjęciu protokołu przez Miejską Komisję Wyborczą.**

Przekazywanie protokołów głosowania i materiałów wyborczych Miejskiej Komisji Wyborczej

48. Jeden egzemplarz protokołu (wraz z ewentualnymi uwagami członków komisji oraz zajęтым wobec nich stanowiskiem komisji), umieszcza się w kopercie, opieczetowuje i przekazuje do Miejskiej Komisji Wyborczej.
49. Do czasu potwierdzenia przez Miejską Komisję Wyborczą prawidłowości sporządzenia protokołu głosowania należy zapewnić dyżur całego składu komisji oraz łączność pomiędzy wszystkimi członkami komisji. Ostateczne przyjęcie przez Miejską Komisję Wyborczą protokołu zwalnia członków komisji z pełnienia dyżuru.
50. Po zakończeniu głosowania **komisja przekazuje do Miejskiej Komisji Wyborczej:**
  - 1) jeden egzemplarz protokołu głosowania;
  - 2) spis wyborców;
  - 3) pieczęć obwodowej komisji wyborczej;
  - 4) karty do głosowania;

- 5) nakładkę na spis wyborców
- 6) pozostałe materiały biurowe.

Przepisy końcowe

- 51. Członek obwodowej komisji wyborczej może być odwołany ze składu komisji w razie niewłaściwego wykonywania zadań w tym nieobecności na pierwszym jej posiedzeniu.
- 52. W przypadku, gdy liczba członków komisji ulegnie zmniejszeniu do 3 osób, uzupełnienie składu komisji następuje w trybie i na zasadach określonych w przepisach o jej powołaniu.